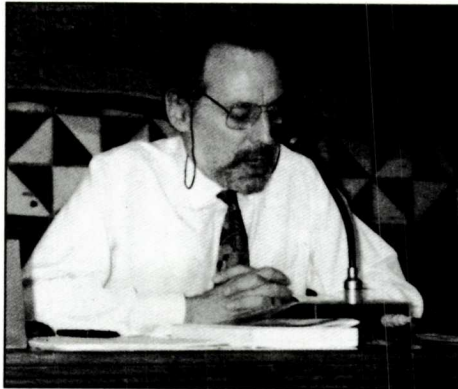

**Pla d'estructuració
dels Serveis de Cinema
de la Generalitat
(republicana) de
Catalunya**

*Joaquim Romaguera i Ramió
(AEHC)*

Tres advertiments previs

1. Aquest treball pretén desvetllar, crec que per primera volta, uns documents inèdits referits a com es van plantejar i planificar els Serveis de Cinema de la Generalitat republicana. Aitals documents encaixen perfectament amb l'especificació d'aqueixes Jornades, ja que ens informen de com van voler fer les coses aleshores pel que fa a l'establiment d'una política cinematogràfica per part del Departament de Cultura, articulada conjuntament amb els departaments d'Economia i Finances, de Presidència, d'Ensenyament i de Treball, política que fixava totes i cadascuna de les infraestructures del sector.

2. Aqueixos documents formen part del llegat que l'honorable Josep Carner i Ribalta va lliurar-me a mitjans dels anys vuitanta —malauradament va traspasar el 1988—, perquè un servidor havia establert una relació personal amb ell amb motiu de fer-li una monografia sobre la seua activitat en el camp de la cultura a Catalunya i, en concret, del cinema, perquè Carner i Ribalta va ésser director general de Cinematografia a les ordres del conseller de Cultura, Ventura Gassol i Rovira.

El llibre no està escrit, però sí que dispo de documents necessaris, i també d'enregistraments magnetofònics realitzats amb ell, d'aportacions provinents de la família o d'altres fonts, que permetrien enllestir-lo amb prou satisfacció per part meua i amb força justesa pel que fa a perfilar la seua plural personalitat. Si no

ho he fet encara és per culpa de la cançó que ens té tant desconcertats, a més de francament preocupats: l'enorme dificultat que existeix des de fa temps per publicar llibres d'aqueixa tesiura, temàtica o especialitat.¹

3. Dels documents de què dispo del llegat Carner i Ribalta em centraré només en l'intitulat *Serveis de Cinema de la Generalitat de Catalunya. Pla d'Estructuració*, perquè resumeix prou bé el tema, objecte d'infomació que presento, però vull especificar que en tinc un parell més de previs que són molt interessants. És l'intitulat *L'estat actual de la Cinematografia a Catalunya* i el report al conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya intitulat *Pla de Coordinació de la Cinematografia a Catalunya*, amb data 17 de novembre del 1936 i signat per Josep Carner i Ribalta, cap dels Serveis de Cinema de la Generalitat, comissari d'Espectacles de Catalunya, tal com consta al final del document.

Estructuració definitiva

Així es subtitula el document que transcriuré a continuació referent als Serveis de Cinema de la Generalitat de Catalunya, sobre el qual no emetré cap judici perquè l'espai de què dispo no m'ho permet i perquè la feina de comparar i/o contrastar el que diuen els documents de pertença i el que en veritat es va poder dur a bon port, és un treball de recerca i anàlisi absolutament imprescindibles de realitzar de cara a l'historiografia del cinema a Catalunya, però que aquí no puc acarar amb el detall i la profunditat que requeriria la comparança entre propòsits i realitats.

«En diverses ocasions la Conselleria de Cultura ha intentat anar a l'estructuració definitiva dels Serveis de Cinema, adscrits al seu Departament.

La fatalitat, però, de trasbalsos polítics ha vingut a coincidir sovint amb aquest intent, i això ha fet que l'esmentada estructuració no hagi estat portada encara a la pràctica. Amb l'adveniment

1. He dit que els considero inèdits, aqueixos documents, perquè autors que han treballat el tema i han publicat, com ara Porter, Caparrós, Sala o Escudero, es veu que els desconeixen, ço vol dir que no els van trobar al seu moment, ni els originals ni les còpies, com aqueixes que tan gelosament i orgullosament conservava Carner i Ribalta.

dels fets del 19 de juliol,² amb tot, la Generalitat va decidir dissoldre l'organisme majorment informatiu del Comitè de Cinema i, per Decret de Govern, donar realitat efectiva als Serveis de Cinema, incorporant-los a la Comissaria d'Espectacles de Catalunya. Des del 19 de juliol ençà, però, el nou organisme: Serveis de Cinema, si bé ha pogut actuar amb força executiva, s'ha hagut de limitar únicament a afrontar els problemes creats per la Revolució, sense poder portar a terme, per manca d'un pressupost adequat, cap de les realitzacions que té plantejades, ni poder resoldre importantíssimes qüestions que han sorgit de la guerra, per afectar altres departaments que el de Cultura.

Avui, per tant, resolts els primers problemes creats pel nou ordre de coses, i previstos tots aquells que en el futur es poden suscitar, és absolutament necessari que els Serveis de Cinema de la Generalitat puguin enfrontar-se definitivament amb la solució totalitària de la qüestió del Cinema a Catalunya.

Després de la Revolució, sobretot, la qüestió Cinema ve a situar-se en primer pla de les atencions de Govern, i no pot retardar-se un dia més l'estructura definitiva de l'Organisme que, derivat dels departaments corresponents, ha d'entendre en aquesta importantíssima matèria, avui de cabdal importància per al desenvolupament cultural, pedagògic, artístic i econòmic de Catalunya.

2. La guerra civil. «[...] El 17 de juliol del 1936 s'alçà l'exèrcit del Marroc i el 18 ho feren també moltes altres guarnicions de l'Estat espanyol. El Govern es resistí fins a la matinada del 19 a donar armes als militants de la UGT i de la CNT, la qual cosa significava la revolució social. El 19 es lluità a Barcelona i les forces obreres vengueren, amb l'ajut de la policia, les tropes aixecades. Les organitzacions obreres pujaren per primer cop al poder. La supremacia de la CNT i la FAI fou total. La Generalitat, desbordada pels esdeveniments, fou quasi inoperant durant els primers quatre mesos de la Guerra Civil. Els anarco-sindicalistes renunciaren, però, a instaurar llur dictadura a Catalunya i crearen el Comitè Central de Milícies Antifeixistes, amb participació dels dos partits marxistes i àdhuc de l'Esquerra Republicana, encara que la CNT i la FAI hi predominaven. A la darrera del setembre del 1936 s'inicià el restabliment de l'estructura estatal republicana, en acceptar els anarquistes de formar part del Govern de la Generalitat, bé que amb escrúpuls de contradir llur ideologia àcrata, per tal d'institucionalitzar les conquestes proletàries i per a evitar una divisió del camp republicà, que podia representar la derrota militar, puix que socialistes i comunistes eren partidaris de mantenir l'antic Estat republicà i de refrenar el procés revolucionari a fi de no perdre la col·laboració de la petita burgesia i dels pagesos autònoms [...] els anarquistes assoliren d'institucionalitzar la col·lectivització de les empreses industrials importants i la participació dels obrers en la gestió de les altres pel Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer d'Indústries i Comerços, de la Generalitat, el 24.10.1936, fruit d'un compromís entre totes les forces republicanes dins el Consell d'Economia de Catalunya [...]». Albert Balcells, a *GEC*, vol. 4, Barcelona, 1973, p. 747.

Abans de traçar el Pla d'Estructuració definitiva dels Serveis de Cinema, és interessant establir una llista de les funcions principals que aquest organisme haurà d'exercir:

1. Unificació de totes les activitats cinematogràfiques de la Generalitat

És indispensable que un organisme com els Serveis de Cinema unifiqui totes les activitats cinematogràfiques dels diversos departaments de la Generalitat. El fet que els departaments o les comissaries per separat facin despeses i esmercin energies en matèria de Cinema reporta greus perjudicis a la Generalitat, no solament en l'aspecte econòmic sinó també en el que fa referència a l'eficiència i al prestigi de la bona administració.

2. Prestació de serveis a la indústria i al comerç cinematogràfics

El nou estat de coses ha situat el Govern de la Generalitat en una posició estratègica de control de la indústria i el comerç cinematogràfics. La creació d'organismes com l'Oficina de Comerç Exterior, la Caixa de Descomptes i Pignoracions, i altres organismes que intervenen directament en la vida pública fa indispensable que un òrgan oficial, especialitzat en qüestions de cinema, dictamini constantment a petició d'aquells organismes sobre les transaccions que efectuen amb les empreses del ram. Aquestes funcions les han vingut exercint els Serveis de Cinema des del 19 de juliol, però a causa de la seva incrementació és un deure de la Generalitat el fet que aquest servei pugui ésser prestat amb la màxima eficiència.

3. Representació de la Generalitat al Consell General de la Indústria del Film

Els Serveis de Cinema, per report presentat el 17 de novembre a l'Honorable Conseller d'Economia, ha advocat per la creació, cada dia més imprescindible, del Consell General de la Indústria del Film. És indubtable que en aquest Consell que ha d'endegar la vida econòmica i de treball del ram cinematogràfic a Catalunya, els Serveis de Cinema hi han de figurar com a representació tècnica de la Generalitat.

4. Legislació de Cinema

És indubtable que la Generalitat, dintre el marge de noves atribucions que els fets de juliol li han atorgat, haurà de legislar

sobre matèries de cinema. Ja el Parlament Català, a l'any 1934, estudià un projecte de Llei presentat pel conseller de Cultura sobre censura de films de protecció a la infància.

En el report, anteriorment esmentat, els Serveis de Cinema aconsellen també una Llei de contingents per regular la importació de films. Per als estudis i als informes destinats a aquesta legislació, cal que la Generalitat compti amb un organisme tècnic que pugui cooperar en aquesta obra legislativa.

5. Eventualitat de la nacionalització del cinema en algun o en tots els seus aspectes

La nova modalitat de coses, el nou règim futur de Catalunya, la intervenció econòmica, que a través de la Caixa de Pignoracions, l'Oficina de Comerç Exterior i el Centre de Contractació de la Moneda va adquirint la Generalitat en el comerç i en la indústria del film, crea l'eventualitat que algun dia es faci necessària la nacionalització d'algunes empreses cinematogràfiques o simplement la nacionalització de l'usdefruit de llurs films. Per a aquesta eventualitat, cal que el Govern de la Generalitat compti amb un organisme tècnic que pugui actuar de receptacle d'aquests béns o empreses en un moment determinat.

6. Distribució de films en forma d'empresa estatal

Davant la possibilitat de comptar amb un monopoli per un nombre d'anys de tota la producció cinematogràfica soviètica, és indubtable que caldrà crear definitivament una distribuïdora de films als cinemes públics, la qual podria ésser el primer assaig de cinema comercial d'Estat. Des del Comissariat de Propaganda ja s'ha iniciat aquesta labor, però és evident que per la mateixa importància de l'empresa cal organitzar el servei sobre una base completament sòlida.

7. Producció de films revolucionaris i de guerra

Per manca d'un organisme amb plenes facultats i pressupost adequat no s'ha pogut organitzar, encara a hores d'ara, aquesta secció tant important de les activitats cinematogràfiques de la Generalitat. El Comissariat de Propaganda també ha iniciat aquesta labor, però, davant la demanda incessant de films d'aquest ordre, que són demanats des de l'estranger, és necessari ampliar el servei al màxim.

8. *El cinema cultural i pedagògic*

En l'aspecte cultural i pedagògic, la labor a realitzar pels Serveis de Cinema té una importància tal que reclama una aplicació immediata. Vegi's un esquema del pla que està projectat:

a) Implantació del cinema a l'escola

1) Com a medi pedagògic, 2) Com a element de divulgació cultural, 3) Com a vehicle per a la formació cívica, doctrinal i patriòtica dels infants de la nova Catalunya.

Fins a la data, els Serveis de Cinema han anat realitzant aquesta labor segons les seves possibilitats, però sense aquella base sistemàtica que caldria establir. Tot i comptar únicament amb un sol equip de projecció portàtil, els Serveis de Cinema han realitzat més de 500 sessions de cinema a les escoles, algunes de les quals han constituït veritables cursos especialitzats.

En el nou pla, aquestes projeccions que s'han fet a les escoles i a altres institucions, caldria ampliar-les a les entitats públiques, casernes, ateneus, hospitals, sanatoris, indrets de refugiats i colònies escolars. Per a aquesta ampliació s'adquirirà un segon equip de projecció cinematogràfica i es proposarà que les escoles tinguin projectors propis, la qual cosa facilitarà l'expansió del servei.

b) Escola Pràctica de Cinema

Catalunya, que compta amb totes les modalitats de l'ensenyament tècnic i de formació professional, no pot esperar un moment més a crear la seva Escola Pràctica de Cinema. En plena naixença de la nostra indústria cinematogràfica és imprescindible una escola tècnica de creació dels nostres especialistes cinematogràfics i de perfeccionament dels nostres iniciats. Catalunya, que compta amb un moviment cinematogràfic *amateur* de molta consideració, ha donat proves que és un país on la vocació cinematogràfica és un fet viu.

L'Escola de Cinema de la Generalitat, orientada en la forma que a continuació apuntarem, podria constituir, al poc temps d'ésser creada, una de les institucions culturals més vives i més lligades al ritme i a l'esperit dels nostres temps.

L'Escola ha d'ésser de concepció bàsicament tècnica, i més que de caràcter teòric hauria d'estar encaminada a resultats pràctics immediats. El fet que tindrà per missió proporcionar tècnics per a una nova indústria que s'està creant i desenvolupant, fa més urgent i indispensable la seva creació. Si es té en compte que són les nacions més avançades, entre elles la URSS, les que primer s'han preocupat de la creació oficial d'Escoles de Cinema, pot dir-se que aquesta nova realització de la Generalitat podrà qualificar-se de transcendental.

El Departament de Cultura ve projectant fa temps la creació de l'esmentada Escola. Per a la seva instal·lació s'han fet les obres d'habilitació del que fou Pavelló de Romania al Parc de Montjuïc. En aquest edifici, destinat als Serveis de Cinema, ja hi ha establertes les aules necessàries per a l'escola, i també el laboratori de pràctiques que està a mig equipar. Caldria terminar aquesta instal·lació i adquirir únicament material escolar, com taules i seients; les pissarres ja estan instal·lades.

L'Escola podria funcionar, inicialment, a base de sis professors numeraris i alguns altres per a cursos especials. Aquest petit grup de personal docent podria portar a terme la preparació d'un bon nombre d'alumnes a través d'un curs d'estudis convenientment distribuït, el qual duraria tres anys. Els tres cursos, de vuit mesos cada un, comprendrien les matèries següents:

Fotografia i cinematografia general

Curs d'operadors (cameramen)

Curs d'escenaristes (escriptors d'arguments i guions)

Curs de direcció de films

Muntatge de films

Electricitat i projecció

Registre i reproducció de so

Laboratori

Projecte i construcció de decorats.

Les classes es donarien de 7 a 9 del vespre de tots els dies feiners a excepció del dissabte. Hi hauria, demés, cursos de perfeccionament per als obrers que ja treballessin en tallers cinematogràfics o laboratoris. Serien admesos per a cada un dels tres graus d'estudi un màxim de quaranta deixebles. La matrícula i la inscripció seria similar a les altres institucions d'ensenyament tècnic de la Generalitat.

c) Producció de films escolars

La solució del cinema a l'escola no serà totalment resolta fins al dia que s'hagi superat la crisi de la manca, gairebé absoluta, de films escolars. Fins ara s'ha utilitzat material, quasi inadequat, cedit per les cases comercials de Barcelona. D'ara endavant, amb el lot de films culturals que rebrem de la URSS, aquesta crisi quedarà un xic alleugerida. Amb tot, no quedarà resolta per aquelles institucions que empen els projectors de 16 mm per als quals no hi ha cap mena de film cultural disponible. Preveient aquest problema, els Serveis de Cinema compten ja amb una instal·lació de maquinària per reduir els films de pas universal (35 mm) al pas

estret de 16. Amb el funcionament d'aquest petit laboratori, que cal completar, es podrà fer una distribució sistemàtica de films a les escoles, les quals amb molt poc cost podran disposar d'una reducció dels millors films existents.

Amb aquest sistema de lloguer de films de 16 mm a les escoles donaria un ingrés que al cap de poc podria representar vida pròpia per a la Secció de Producció i Edició de films escolars.

La Secció també produiria petits films sobre temes ben catalans i sobre matèries pedagògiques que interessessin els nostres educadors. Aquests films generalment serien produïts per alumnes de l'Escola de Cinema, dirigits pels mateixos professors especialitzats i assessorats per pedagogs competents, la qual cosa constituiria un camp excel·lent d'experiència per als nostres futurs cineastes.

d) Formació de la Cinemateca

Catalunya és un país de riqueses incalculables per a films documentals. Tot el nostre folklore, el nostre paisatge, els nostres costums, els esdeveniments de la nostra vida col·lectiva, cultural i política no poden romandre més temps sense quedar plasmatats en films i catalogats en una Cinemateca.

e) Museu del Cinema

Cal crear també el Museu del Cinema. Els Serveis de Cinema poden reunir una sèrie de material, avui perdut per laboratoris i tallers, el qual constituiria una bona base per traçar la història de la cinematografia a casa nostra. Al Museu Històric de la Ciutat hi ha també material d'aquest ordre que quedaria magníficament valorat en un Museu monogràfic de la cinematografia.

*** **

Els punts exposats, amb tot el que se'n deriva, posen de relleu la importància dels Serveis de Cinema i l'absoluta necessitat de la seva definitiva estructuració.

Per tant el Pla d'Estructuració hauria de basar-se en les següents línies:

Els Serveis de Cinema, establerts per Decret del 5 d'agost del 1936, incorporats a la Comissaria d'Espectacles i adscrits al Departament de Cultura, passaran a dependre conjuntament dels departaments de Cultura, Economia i Finances, sota la presidència del Departament de Presidència, com escau als organismes dependent de diversos departaments. [Subratllat en l'original.]

Els Serveis de Cinema constituïran l'organisme centralitzador i coordinador de totes les activitats cinematogràfiques de Catalunya relacionades amb la Generalitat.

L'esmentat organisme estarà regit per un Consell de la Cinematografia, que constituirà el seu òrgan superior i el qual estarà format pels representants dels departaments esmentats. [Continua a mà escrit pel propi Carner i Ribalta.] Comptarà també amb dues ponències consultives: una per al Cinema Cultural i de Propaganda, i una altra per al Cinema Comercial d'Estat.

La funció executiva anirà a càrrec d'un director general de Cinematografia, el qual estarà assistit pels diferents caps especialitzats de les seccions i pels tècnics necessaris.

Aquest organisme estarà dividit en: Serveis Administratius i Serveis Tècnics.

Els **Serveis Administratius** comprendran:

OFICINES GENERALS

SECCIÓ D'ESTADÍSTICA

LEGISLACIÓ

SERVEIS A LA INDÚSTRIA I AL COMERÇ CINEMATOGràFICS

Aquesta Secció prestarà servei públic en relació amb les exportacions i importacions en matèria de films; informarà els organismes oficials pel que fa a crèdits, pignoracions, pagament de salaris, etc.

Els **Serveis Tècnics** estaran dividits en tres branques:

CINEMA CULTURAL

FILMS DE PROPAGANDA

CINEMA COMERCIAL D'ESTAT

Aquestes branques comportaran els serveis següents:

Cinema Cultural

PROJECCIONS ESCOLARS

ESCOLA PRÀCTICA DE CINEMA

PRODUCCIÓ DE FILMS ESCOLARS

CINEMATECA

MUSEU DEL CINEMA

Films de Propaganda

PRODUCCIÓ DE FILMS REVOLUCIONARIS I DE GUERRA

DISTRIBUCIÓ DE FILMS DE PROPAGANDA

Cinema Comercial d'Estat

PRODUCCIÓ

(Producció de films comercials, control d'estudis i laboratoris eventualment nacionalitzats, etc.)

DISTRIBUCIÓ

(Distribució dels films de programació soviètics i d'altres eventualment en poder de la Generalitat.)

EXPLOTACIÓ

(Explotació de films directament en locals eventualment nacionalitzats o en poder de la Generalitat.)

FABRICACIÓ NACIONAL DE FILM VERGE (En estudi. Disposem de totes les dades necessàries per a l'establiment d'una fàbrica de film verge a Catalunya, l'establiment de la qual vindria a costar aproximadament uns 600.000 francs suïssos, per una producció anual de 150.000.000 de metres.)